

Avoin olohuone ilman vaatimusta päihteettömyydestä

Avoin olohuone on avoin kaikille, mutta se on suunnattu erityisesti niille, jotka kaipaavat apua, rentoa oleilua ja yhteisöllisyyttä ilman tiettyjä sitoumuksia kuten päihteettömyyttä.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston TL 5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Sisällys

Avoin olohuone ilman vaatimusta päihteettömyydestä	1
Mallin kuvaus	2
Toimintaympäristö	2
Kohderyhmä ja asiakasymmärrys	2
Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot	3
Vinkit toimintamallin soveltajille	3
Mallin arviointi	6
Osallisuus omassa elämässä	6
Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa	7
Osallisuus yhteisestä hyvästä	8
Toiminta kiinnittyy sosiaalialan työhön	8
Toimintamalli lupaavana käytäntönä	8
Lopuksi	10

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kehittäjä

Lissu Social Club (Korona yhteiskunnan marginaaleissa -hanke, Otto – oma tulevaisuus - osahanke), Pori. Porin Sininauha ry ja Tampereen yliopisto, hankeaika 1.1.2021–31.8.2023. Malli on arvioitu osana Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke Sokran ja ESR TL5 - hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Yhteyshenkilöt:

Marja Hekkala, Tampereen yliopisto, etunimi.sukunimi@tuni.fi @marjahek

Iida Makkonen, Porin Sininauha ry, i.sukunimi@porinsininauha.fi

Katja Saraketo, Porin Sininauha ry, k.sukunimi@porinsininauha.fi

Sanna Saarinen, Porin Sininauha ry, s.sukunimi@porinsininauha.fi

Mallin kuvaus

Avoimeen olohuoneeseen luodaan yhteisöä yhteisen tekemisen avulla. Yhteisö rakentuu myös järjestämällä yhteisökokouksia ja suunnittelemalla avoimen olohuoneen tilaa ja toimintaa yhdessä. Avoin olohuone on yhdenvertaisuuden edistämisen ja demokraattisten käytäntöjen varaan rakentuva, jatkuvasti itseään kehittävä ja ylläpitävä yhteisö, jonka toiminnassa keskitytään ongelmien sijasta osallisuuteen. Toiminnassa yhdistyvät ihmisarvoa turvaava huolenpito, ennakoitava yhteisöllinen toimintaympäristö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Toimintaan osallistumisessa ei ole sosiaalipalveluille tyypillisiä rajoituksia, kuten päihitteettömyyden vaatimusta. Toiminnan mielikuvaa ja mainetta rakennetaan aktiivisella viestinnällä sosiaalisessa mediassa.

Toimintaympäristö

Toiminnan kulmakivi on helposti saavutettavissa oleva, esimerkiksi paikkakunnan keskustassa sijaitseva yhteisöllinen olohuone. Toimintaan osallistuminen on avointa kaikille. Yhteisö tekee yhteistyötä erityisesti lähialueen yritysten, sosiaali- ja terveystalveluiden ja Kelan kanssa. Useat yhteistyötahot jalkautuvat avoimeen olohuoneeseen.

Kohderyhmä ja asiakasymmärrys

Toiminta on kohdennettu kaikille alueen asukkaille, jotka toivovat osallisuutta, osallistumismahdollisuuksia ja sisältöä elämäänsä. Avoimen olohuoneen perustehtävänä on paitsi turvata osallistujille arjessa selviytymisen kannalta välttämättömien resurssien saatavuus, kuten suoja, ruokaa ja hygieniasta huolehtimisen mahdollisuuksia, myös vapaata oleskelua, iloa, leikkiä ja luovuutta mahdollisesti inhimillisten kriisien täyttämään

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

arkeen. Olohuoneeseen voi tulla myös auttaakseen muita. Kyse on kohtaamispaikasta, joka ei edellytä esimerkiksi palvelujen asiakkuutta.

Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot

Avoin olohuone edellyttää fyysistä sisätilaa kaupungin tai asutusalueen keskustassa. Tila sisustetaan nimensä mukaisesti olohuoneeksi. Tilan varustelussa ja sidosryhmäyhteistyössä vastataan osallistujien perustarpeisiin, kuten lepoon, pyykinpesuun, hygieniaan ja ruokaan. Varustelussa voidaan huomioida myös joitakin osallistujien erityistarpeita, esimerkiksi riskijäteastia käytetyille neuloille ja ruiskuille. Tilaan taataan myös esteetön pääsy. Työntekijöiden turvallisuuden varmistamiseksi olohuoneessa on hyvä olla vähintään kaksi työntekijää. Vartijat on pystyttävä kutsumaan paikalle tarvittaessa. Aukioloaika sovitetaan paikkakunnan muihin palveluihin niin, että palvelut yhdessä kattavat lähes ympärivuorokautisen mahdollisuuden sisätiloissa oleskeluun ilman asuntoa oleville ihmisille, mahdollisuuksien mukaan myös viikonloppuisin.

Avoin olohuone on paikka, jossa voi löytää esimerkiksi sosiaalisia suhteita sekä saada apua etuusasioissa ja palveluissa asioimisessa. Olohuoneessa voi oleskella päihteettömänä tai päihtyneenä. Toiminta pohjaa sosiaalihoitolain perusidean mukaisesti siihen, että palveluohjaus ja suunnitelmissa tukeminen perustuvat ihmisen tuntemiseen ja ymmärrykseen hänen tarpeistaan, eivät järjestelmälähtöisyyteen. Avoimessa olohuoneessa on mahdollista tavata kokemustoimijoita sekä olohuoneeseen jalkautuvia muiden palveluiden ja hankkeiden työntekijöitä, esimerkiksi aikuissosiaalityöstä, asumisneuvonnasta, rikosseuraamustyöstä, diakoniasta, talousneuvonnasta tai väkivaltatyöstä.

Avoin olohuone on myös yhteisö. Se on näkyväksi ja kuulluksi tuleminen paikka, jossa ihmiset voivat saada erilaisia tehtäviä, kuten ruoanlaittoon osallistuminen. Ihminen voi myös tulla vain paikalle ilman että hänen tarvitsee tehdä mitään.

Toiminnassa pyritään yhdenvertaisuuteen: osallistujat ovat keskeisessä osassa toiminnan suunnittelua ja ylläpitoa, ja yhteisökokous on tärkeä vaikuttamisväylä yhteisöä koskevissa asioissa.

Vinkit toimintamallin soveltajille

Avoin olohuone on paikka, johon osallistuja tulee vapaaehtoisesti. Toiminnan tärkein tarkoitus on oleskelu ja vuorovaikutus yhteisössä, mutta apua on silti koko ajan saatavilla. Jos osallistuja toivoo apua esimerkiksi asunnottomuuteen, toimeentuloon tai päihteiden käytön vähentämiseen liittyvissä asioissa, hän saa tukea tavoitteen määrittelyssä, keinojen löytämisessä ja suunnitelman toteutuksessa.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Monet toimintaan osallistuvat ovat tulleet toistuvaksi torjutuiksi palvelujärjestelmässä. Torjumiseksi tulemisen katkaisemiseksi toimintaperiaatteita ovat vapaaehtoisuus, läpinäkyvyys, ennakoitavuus ja demokraattinen yhteisistä asioista sopiminen. Toimintamallissa olennaista onkin sellainen vallan käytön väljyys, joka sallii toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin yhdessä toimintaan osallistuvien kävijöiden ja sidosryhmän toimijoiden kanssa. Yhdessä tekeminen on suositeltavaa aloittaa jo ideointivaiheessa, ennen rahoituksen saamista, ja sitä voi jatkaa koko toiminnan ajan. Esimerkiksi yhteisökokouuskäytäntö alkaa vasta silloin, kun yhteisö näkee tarpeelliseksi demokraattisen neuvottelun olohuoneen säännöistä. Yhteisökokous nimetään luovasti, esimerkiksi All Starsiksi. Yhteisökokouksen asialista rakentuu avoimesti taululle kaikkien näkyville. Puheenjohtaja valitaan kokouksen alussa halukkaiden joukosta. Toiminnan raamit sovitaan yhdessä ja päätetään yhteisökokouksissa. Sanktioiden sijaan sopimusten laiminlyöntitilanteissa toimitaan tilannekohtaisesti.

Yhteisökokouksen osallistujat saavat asiansa asialistalle sanomalla siitä työntekijälle tai kirjoittamalla sen esimerkiksi valkotaululle. Kokouksessa on myös tilaa esittää siinä hetkessä mieleen tulevia kehittämissideoita. Kokouksen puheenjohtaja valitaan joka kerta erikseen halukkaiden tai ehdotettujen joukosta. Jos jostakin asiasta äänestetään, äänestys jatkuu kokouksen jälkeen viikon ajan, ja siihen palataan seuraavalla viikolla. Näin vaikuttaminen ei kapene läsnäoloon yhteisökokouksessa. Yhteisökokousten pöytäkirjoista voi seurata toiminnan kehittymistä ja yhteisölle tärkeitä asioita toiminnan eri vaiheissa.

Toimintaa tehdään näkyväksi myös sosiaalisessa mediassa. Työntekijät tai opintoihin liittyviä harjoittelujaan suorittavat opiskelijat voivat pitää avoimen olohuoneen toiminnasta päiväkirjaa. Päiväkirja on yksi tapa tarkastella kehitystä ja kirjata muistiin tapahtumia. Avoimen olohuoneen Facebook-sivulle taltioidaan myös toimintaa. Työntekijät postaavat ajankohtaisia asioita, yleensä kuvan kera. Tässä mielessä toiminta tavoittaa jokaisen, joka Facebookista haluaa seurata yhteisön toimintaa ja kehittymistä. Kenestäkään ei julkaista tietoa ilman hänen omaa suostumustaan.

Sosiaalista mediaa voi myös hyödyntää yhteisön sisäiseen tiedottamiseen. Avoimen olohuoneen uutisia voidaan julkaista esimerkiksi kerran viikossa ja jakaa sosiaaliseen mediaan tai tulostaa avoimen olohuoneen kahvipöydälle luettavaksi. Uutisten muodossa kertyy tietoa yhteisössä tärkeistä tapahtumista, ja uutisissa myös otetaan kantaa osallistujille tärkeisiin asioihin. Uutiset muotoillaan ja muokataan yhteistyössä työntekijöiden ja osallistujien kesken.

Myös toiminnan viikkokalenteri rakentuu kohderyhmän tarpeista käsin: Olohuoneeseen voi kutsua säännöllisesti vierailemaan työntekijöitä esimerkiksi aikuissosiaalityöstä, asumis- ja talousneuvonnasta, diakoniasta, päihdepalveluista, rikosseuraamustyöstä ja väkivaltatyöstä.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kokemustoimijoiden osaamista ja läsnäoloa on myös hyvä hyödyntää, mielellään useampana päivänä viikossa.

Kalenterissa on tärkeää olla tilaa myös leikille, peleille ja luovalle toiminnalle. Toiminnan ennakoitavuuden parantamiseksi kalenteri on tärkeää visualisoida selvästi näkyville, esimerkiksi viikkolukujärjestykseksi seinälle. Olohuone kannattaa nimetä kutsuvasti, esimerkiksi Social Clubiksi. Avoimelle olohuoneelle voi myös tehdä logon. Se voi edustaa yhteisössä tuotettua ja uusiutuvaa arvoa. Osallistujat voivat saada esimerkiksi tarroja, joissa on logo tai logolla varustettuja asusteita tai vaatteita.

Yhteisössä myös aika on väljää. Se tarkoittaa esimerkiksi sanomalehden lukemista, juttelua, dokumentin katsomista tai pelailua. Arkea eivät siten raamita kuntoutumistavoitteet tai ongelmien ratkaisuyritykset. Työntekijät käyttävät samoja tiloja kuin osallistujat.

Osallistujia kannustetaan ja rohkaistaan positiivisiin rooleihin yhteisössä ja heille luotetaan tehtäviä hoidettaviksi, kuten kahvinkeittoa, kokkausta, kokemustoimintaa, hävikkiruoan hankkimista, kaupassa asiointia, tupakointipaikan järjestelyä, yhteisökokouksen puheenjohtajana toimimista tai vertaisista huolehtimista. Yhteisön toimiva arki rakentuukin ihmisten yhteistyönä. Toiminta vastuullisissa rooleissa ja yhteisödemokratia yhdistyvät osallisuustyön ymmärrykseen siitä, että jokaisella ihmisellä on kykyä oppia uutta ja että yhteisössä tunnustetaan oppimiselle otollisia hetkiä ja sopeudutaan oppijalle sopivaan tahtiin uusien asioiden opettelussa.

Vaikean elämäntilanteen tai mahdollisesti pitkittyneen kriisin, kuten asunnottomuuden, päihteiden käytön tai rikollisuuden, katkaiseminen edes hetkeksi on mahdollista ilon, leikin ja luovan toiminnan myötä. Ne tuovat kaivattuja taukoja arkeen. Visailut, peliturnaukset, käsityöt tai muu luova toiminta kuuluvat kiinteästi viikko-ohjelmaan. Ennalta sovittujen rutiinien lisäksi yhteisössä voidaan juhlia osallistujien syntymäpäiviä, juhlapyyhiä, suomalaisen hiihtomitalia tai muita merkittäviä tapahtumia, tai järjestää spontaanisti vaikkapa kynsien lakkaamista tai hiusten leikkaamista. Lähitulevaisuuteen sijoitettavat tapahtumat asettavat horisonttiin odottamisen arvoisia asioita. Odottaminen tarjoaa toivoa ja suuntaa katsetta tässä hetkessä olevien vaikeuksien yli. Pieniäkin onnistumisia on syytä juhlia ja pysähtyä nauttimaan niistä. Muutoin tsemppi voi loppua kesken ja asioiden hoitaminen tuntua loputtomalta kujanjuoksulta, joka ei johda mihinkään. Yhteisössä on tilaa myös erilaisille ryhmätoiminnoille, esimerkiksi naisten ryhmälle.

Toimintaan osallistuvien ihmisten ilonaiheet ja huolet kulkevat heidän mukanaan olohuoneeseen. Työntekijälle kertyy ymmärrystä ja tietoa niin osallistujien elämismaailmasta kuin palvelujärjestelmästäkin. Toimintamalliin kuuluu olennaisesti yhteiskunnallinen vaikuttaminen: auttamisjärjestelmän haastaminen asiakaslähtöisyyteen, poliittisen

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

keskustelun virittäminen esimerkiksi mediassa sekä yhteistyö- ja demokratiakokeilujen toteuttaminen. Yhdenvertaisuutta edistävä osallisuustyö tarkoittaa siis myös työtä julkisen asenteen muuttamiseksi. Viestintä on erottamaton osa kaikkea osallisuustyötä.

Anteeksianto ja uusien mahdollisuuksien loputon tarjoaminen ovat arvoja, joiden eteen yhteisössä avainroolissa olevien on jatkuvasti tehtävä töitä; suhteessa itsen ja muihin. Yhteisössä vastaustaan etsivän kysymys on, miten ärsyyntyminen, loukkaantuminen ja viha masinoidaan ymmärrykseksi ja samalla säilytetään omanarvontunto ja pidetään kiinni omista rajoista.

Yhteisön rajojen piirtäminen ja pitäminen vaativat jatkuvaa työskentelyä. Pääteiden käyttöön liittyvien velkojen ja muiden ristiriitojen ratkaiseminen on onnistuttava rajaamaan toiminnan ulkopuolelle.

Sosiaalialan koulutus antaa hyvät lähtökohdat työntekijöiden osaamiselle. Työ edellyttää valmiutta jakaa käytettävissä olevaa valtaa, purkaa hierarkioita ja kohdata osallistujat yhdenvertaisina ihmisinä.

Mallin arviointi

Osallisuus omassa elämässä

Avoin olohuone on julkinen tila, jonka toiminta on kohdennettu kaikille alueen ihmisille, jotka toivovat osallisuutta, osallistumismahdollisuuksia ja sisältöä elämäänsä. Toiminta on avointa kaikille eikä profiloidu tietyn kohderyhmän toiminnaksi. Erilaisista elämäntilanteista ja sosiaalisista taustoista tulevat ihmiset voivat tutustua toisiinsa avoimen olohuoneen tilassa.

Avoimessa tilassa tarjotaan mahdollisuus aktiviteetteihin, kuten peleihin sekä arjen perustarpeiden tyydyttämiseen, esimerkiksi pyykinpesuun ja ruokailuun. Osallistujat saavat suunnitella ja sisustaa itse tilaa ja päättää sen toiminnasta. Yhteisössä toimiminen ei kuitenkaan pakota ketään kuntoutumiseen, päihteettömyyteen tai elämänmuutokseen, eli osallistujien vapaaehtoisuus on tässäkin tärkeintä. Avoimen olohuoneen toiminta ei keskity ihmisten ongelmiin ja taustoihin vaan heidän osallisuutensa vahvistamiseen.

Työntekijät kuuntelevat osallistujien toiveita ja ideoita sekä auttavat sanoittamaan niitä. He kulkevat osallistujien rinnalla alusta asti. He opastavat osallistujia muun muassa asunnon etsimisessä, tarvittavan palvelun löytämisessä ja saattavat sinne sekä muistuttavat osallistujia sovitusta tapaamisista ja muista menoista. Oikein kohdennetut ja oikea-aikaiset palvelut tehostavat palvelujärjestelmän toimintaa ja osallistujan omaa asemaa. Palvelut jalkautuvat myös avoimeen olohuoneeseen sidosryhmätoimijoiden avulla.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Avoimessa olohuoneessa toteutuu perustuslain mukainen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Huolenpito ja sosiaalisen verkoston laajentuminen toimintaan osallistuvien kesken rakentavat luottamusta ihmisiin ja yhteiskuntaan.

Osallistujat pystyvät ennakoimaan Avoimen olohuoneen toimintaa seinälle visualisoidun viikkolukujärjestyksen avulla.

Toimintamalli takaa valmiuden löytää osallistujat heidän omasta ympäristöstään, kun tila sijoitetaan saavutettavalle paikalle. Yhteisön toimintaan osallistuu sellaisiakin henkilöitä, joita mikään muu auttamisjärjestelmän taho ei ole onnistunut tavoittamaan ja kohtaamaan. Joskus matalan kynnyksen palveluihinkin voi olla liian korkea kynnys, joten Avoimen olohuoneen malli sisältää myös etsivää työtä, jonka tavoitteena on poistaa olemassa olevia kynnyksiä.

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Yhdessä suunnittelu ja yhteiskehittäminen

Avoimessa olohuoneessa toiminta ja tilat suunnitellaan yhdessä. Tilat suunnitellaan turvallisiksi ja esteettömiksi. Toiminnan suunnittelussa apuna käytetään yhteisökokousta, joka toimii yhdenvertaisuuden ja demokratian periaatteella. Osallistujat ehdottavat itse käsiteltäviä asioita sille varattuun paikkaan, esimerkiksi valkotaululle. Yhteisökokous jakaa vastuuta osallistujien kesken ja auttaa seuraamaan yhteisön toimintaa pitkällä aikavälillä, kun toiminta kirjataan ylös. Osallistujille yhteisökokous on myös demokratian ja kansalaistaitojen harjoittelussa keskeinen väline.

Työntekijät voivat pitää päiväkirjaa toiminnasta. Läpinäkyvyyden takaamiseksi yhteisön toimintaa ja kehittymistä voi päivittää sosiaaliseen mediaan huolehtien samalla osallistujien yksityisyydensuojasta.

Yhteisö on paikka paitsi monenlaiselle osallistumiselle myös näkyväksi ja kuulluksi tulemiselle. Yhteisön arjen pyörittämisessä, yhteisökokouksissa, luovassa toiminnassa sekä muussa yhteisen tekemisen suunnittelussa on mahdollisuus vaikuttaa ja edistää itseä kiinnostavia asioita. Tämä antaa mahdollisuuden kokea pystyvyyden tunnetta, yhteenkuuluvuutta ja elämän merkityksellisyyttä.

Omaehtoinen ja yhteinen toiminta

Avoimessa olohuoneessa on luotu omaehtoista ja yhteistä toimintaa varten. Osallistujille se tarjoaa mahdollisuuksia osaamisen näyttämiseen ja uuden oppimiseen. Toiminnan myötä he tulevat nähtyksi ja kuulluksi suhteessa muihin. Osaamisesta iloitaan yhdessä ja siitä jaetaan tietoa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Osallistujat voivat tuottaa sinne materiaalia ja uutisia, jotka kertovat yhteisön toiminnasta.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Työntekijät, kokemustoimijat ja halutessaan myös osallistujat esittelevät avoimen olohuoneen toimintaa ja tutkimusta erilaisissa seminaareissa, ajankohtaistalouksissa ja muissa julkisissa tilaisuuksissa.

Osallisuus yhteisestä hyvästä

Avoin olohuone on yhteisönä yhteinen tila, jossa oleminen ja toimintaan osallistuminen luo yhdenvertaisuutta osallistujille. Siellä tuotetaan monenlaista yhteistä hyvää, josta koko yhteisö voi nauttia yhdessä, kuten hävikkiruoosta valmistettua ruokaa, taidetta ja uutisia. Yhteinen tekeminen ja yhteisen hyvän tuottaminen luo myös yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tätä voidaan tehdä näkyväksi muun muassa painattamalla asusteita, joissa näkyy yhteisön logo. Avoin olohuone toteuttaa myös kuntalain mukaista osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien konkreettista toteuttamista.

Toiminta kiinnittyy sosiaalialan työhön

Avoimen olohuoneen toiminta tarkoittaa ihmisten tosiasiallista yhdenvertaisuutta edistävää osallisuustyötä. Toiminta kiinnittyy sosiaalialan työhön. Sen tavoitteena on vahvistaa työelämästä, edustuksellisesta demokratiasta ja mahdollisista luottamustehtävistä etäälle päätyneiden ihmisten osallisuutta. Avoimen olohuoneen tehtävänä on varmistaa ihmisoikeuksien toteutumista ja yleistä turvallisuutta yhteiskunnassa.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Avoimen olohuoneen mallia on kokeiltu Porin keskustaan perustetussa Lissu Social Clubissa, osana Korona yhteiskunnan marginaaleissa -tutkimus- ja kehittämishanketta. Toiminta tavoittaa ihmisiä Porin ja naapurikuntien alueelta ja satunnaisesti muualtakin.

Avoimen olohuoneen toiminta perustuu aiemmassa hankkeessa luotuihin luottamuksellisiin suhteisiin ja kerättyyn tietoon. Aiemmassa hankkeessa kokeiltiin pari tuntia viikossa auki olevaa kahvilaa. Kahvilan toimintaan osallistujien mielestä parasta toiminnassa oli rento yhdessäolo ilman, että tarvitsee pelätä tulevansa tuomituksi huumeiden käytön perusteella. Kun huumausaineiden käyttöä ei tarvinnut salata, avautui mahdollisuuksia terveyttä edistävään työhön. Kahvilan aukiolo oli tarpeisiin nähden aivan riittämätön, eikä tila vastannut toiminnan tarpeita.

Kahvilan osallistujille järjestettiin unelmatyöpaja, jossa he esittivät kynnyksettömään palvelupisteeseen liittyviä toiveitaan. Osallistujat toivoivat olohuonetta, telkkaria ja sohvia, harrastamista, apua asioiden hoitamiseen, tukea kotoa poistumiseen, turvallisuutta, hyväksyntää ja mahdollisuuksia oppia uutta. Sairaanhoidajaopiskelijat toteuttivat kyselyn osallistujille, ja Kahvilasta vastaava taho toteutti sidosryhmäkyselyn. Nykyinen avoin

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

olohuone vastaa niin osallistujien kuin sidosryhmän toimijoiden toiveita olohuoneesta ja kynnyksettömästä palvelupisteestä.

Monet toimintaan osallistuvat ovat tulleet eri tavoin toistuvaksi torjutuiksi palvelujärjestelmässä. Monissa matalan kynnyksen palveluissa tai yhteisöissä ihmisen päihtymystila tai korvaushoitolääkitys voi olla osallistumisen este. Kaikilla paikkakunnilla ei vielä ole päivätoimintapaikkaa, johon myös päihteitä aktiivisesti käyttävät ihmiset ovat tervetulleita. Malli purkaa tämän merkittävän kynnyksen ja toteuttaa aidosti kynnyksetöntä ja avointa yhteisöllistä olohuonetoimintaa. Yhteisössä osallistujat myös saavat työntekijöiden ja yhteisöön jalkautuvien tahojen kautta yhteyden tarvitsemiinsa palveluihin.

Osallistujien palautteen mukaan avoin olohuone on laajentanut heidän sosiaalista verkostoaan merkittävästi. Yhteisössä myös perinteiset jakolinjat esimerkiksi päihteiden käyttäjiin ja mielenterveyskuntoutujiin hälvenevät, kun osallistujat tutustuvat toisiinsa. Myös työntekijöiden rooli hämärtyy osallistujien näkökulmasta positiivisessa mielessä, kun yhteinen ajanvietto tuo näkyväksi ihmisen ammatin tai työn takaa.

Porin alueella Avoimen olohuoneen toiminnan ja runsaan kävijämäärän (päivittäin noin 40–60 henkilöä, säännöllisesti yhteensä toista sataa) vuoksi yhteisössä tapahtuu paljon erilaisia asioita. Toiminta on perusluonteeltaan itseään kehittävä. Kun yhteisössä ymmärrys jostakin pienestäkin asiasta kasvaa, uusi tieto auttaa toiminnan suuntaamista uudelleen.

Kehittämistä on tukenut hankkeessa toteutettava toimintatutkimus: Tutkijan yhteisöön tuomia teoreettisia käsitteitä eletään todeksi, tutkijan havaintoja pystytään jatkuvan dialogin vuoksi soveltamaan heti käytännön työssä, ja tutkija itse oppii yhteisössä koko ajan lisää.

Toimintatutkimuksellinen dialogi on auttanut määrittämään toistuvasti uudelleen toiminnan kehittämistarpeita. Tutkimuksen alkuvaiheessa pidettiin myös kuukausikokouksia, joissa käytiin läpi tapahtuneita asioita ja tulevan kuukauden tavoitteita. Yhteisössä kehittäminen ja kaikkien mahdollisuus osallistua siihen on sisäkirjoitettu toimintaperiaate, toimintatutkimuksen kuukausikokouksia ei ole nähty alkuvaiheen jälkeen tarpeellisina. Toimintatutkimuksen myötä syntyy kuitenkin tutkimusjulkaisuja, joissa osaamista, osallistujien kokemuksia ja työntekijöiden ammatillista kokemustietoa siirtyy jäsennellysti eteenpäin.

Avoimen olohuoneen avautumisen myötä kaupungin keskustan kävelykadun tilanne on rauhoittunut olohuoneen aukioloaikoina. Avoin olohuone on saanut tästä vuoden keskustateko -palkinnon Porin kaupunkikeskusta ry:ltä elokuussa 2021.

Avoimen olohuoneen toiminta on osoittautunut Porin alueella hyvin suosituksi ja on juurtumassa osaksi palvelukenttää. Korona yhteiskunnan marginaaleissa -hanke päättyi elokuussa 2023, ja STEAn rahoitus turvaa toiminnan vuoden 2025 loppuun asti.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Sosiaalihuoltolakiin on suunniteltu muutosta (HE 197/2022), jonka mukaan hyvinvointialueiden on järjestettävä päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille päiväkeskuspalvelua, jossa perustarpeisiin vastaamisen lisäksi tarjotaan sosiaaliohjausta. Palvelua tulee järjestää myös päihtyneille ja siinä on oikeus asioiden nimettömänä. Uuden lainkohdan on tarkoitus täydentää sosiaalihuoltolain 24 pykälää. Avoin olohuone ilman vaatimusta päihteettömyydestä on valmis malli hyvinvointialueiden hyödynnettäväksi. Perustarpeisiin vastaamisen ja sosiaaliohjauksen lisäksi päiväkeskuspalvelu on mahdollista rakentaa osallistujien toiveita vastaavaksi yhteisölliseksi ja kodinomaiseksi toimintaympäristöksi, kuten Avoimen olohuoneen malli osoittaa. Tällaisessa palvelussa osallistujat myös tekevät itse etsivää työtä eli houkuttelevat mukaansa ihmisiä, jotka eivät vielä ole osallistuneet olohuoneen toimintaan. Jos olohuone joudutaan esimerkiksi pandemiarajoitusten vuoksi sulkemaan, työntekijät jalkautuvat osallistujien, kahvitermarien ja voileipiä kanssa kävelykadulle kohtaamaan ihmisiä.

Lopuksi

Rakenteellista sosiaalityötä koskevan lain (SHL 1301/2014, 7 §) mukaisesti Avoimen olohuoneen malli kokoaa yhteen osallistujia ja sidosryhmän toimijoita. Yhdessä toimiessa syntyy osallistujien elinolosuhteita ja avun tarpeita sekä niiden ehkäisemistä ja korjaamista koskevaa tietoa. Avoin olohuone on siksi myös tiedonmuodostuksen ja tiedon eteenpäin välittämisen tila. Avointa olohuonetta voi itsessään pitää yhtenä toimenpide-ehdotuksena hyvinvointialueen asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi.

Avoimeen olohuoneeseen kokoontuessaan ihmiset myös osallistuvat yhteisistä asioista neuvottelemiseen sekä yhteisten sopimusten ja päätöksien tekemiseen. Kun osallistujien kansalaistaidot kehittyvät esimerkiksi avointa demokratiaa edustavan yhteisökokouskäytännön myötä, Avoin olohuone on toimiva alusta myös kunnille (Kuntalaki 175/2019, 22 §) ja hyvinvointialueille (Laki hyvinvointialueista 611/2021, 29 §) olohuoneen omaa toimintaa laajempaan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjoamiseen. Avoimessa olohuoneessa voisi järjestää esimerkiksi keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia tai asukasraateja, ja näin saada osallistujien tieto ja mielipiteet osaksi kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksentekoa.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

